

Roman Brychta, Projektil Architekti: architekti a památkáři musí vést dialog

Author: Petr Bým | Published: 24.04.2014

Česko je země doslova prošpikovaná architektonickými památkami. Každá výstavba tak zákonitě přijde do styku s tímto historickým dědictvím a vztahy mezi stavebníky a architekty na jedné straně a památkáři na straně druhém jsou velmi intenzivní. Jaké vlastně jsou?

Je to opravdu případ od případu. My máme řadu velmi různých zkušeností, pozitivních i problematických. V zásadě jde jako všude jinde o komunikaci, práci si lidmi. Někde se debatuje a nakonec se domluvíte, jinde se dlouze diskutuje, ale v momentě, kdy zástupci památkářů dojdou argumenty, využijí své možnosti a kompetence a řeknou prostě „NE!“. Celá diskuse tak byla zbytečná. Z mého pohledu je obvykle toto negativní vyjádření spojeno právě s nedostatečnou kvalifikací konkrétního referenta, který v určité chvíli začne své subjektivní názory opírat o dikci zákonů, předpisů a výnosů, které podle něj to či ono zakazují. Ale ona to takřka vždy není pravda.

Nevypadá to nijak idylicky?!

Jak jsem říkal, je to případ od případu. Také to není, mluvíme-li přímo o rekonstrukcích a revitalizacích, nijak snadná práce. Rozhodnout o tom, co je na staré budově kvalitní, cenné a funkční, a co se naopak dá odstranit a doplnit stavbou s nově definovanou funkcí, optimálně vybalancovat staré a nové, to vyžaduje znalosti a zkušenosti, které podle mého mínění každý památkář nemá. Nejde tady o nějaký konflikt, ale o absenci odborné a kreativní diskuse. Na druhé straně je nutné zmínit, že v některých případech si s památkáři rozumíme - protože nás opravdu to kvalitní staré zajímá a chceme ho také uchovat - a spojujeme se s nimi vlastně proti investorovi. Právě v zájmu zachování nějakého cenného detailu či části stavby, který investor jako historickou kvalitu necítí a nepotřebuje.

Trochu se vrátím - v systému památkové péče je přece zakódováno vícestupňové rozhodování, je tady možnost se proti prvoinstančnímu verdiktu odvolat a tak dále.

Přemýšlím o tom, proč u nás na většině míst vládne silný památkový konzervativismus, přes který se nezvyklé projekty a originální přístupy těžko prosazují. Ono to souvisí s tím takřka všeobecným názorem: co je staré, to hezké. A naopak. Je to snad i pochopitelné: malebná starobylá chaloupka prostě většinu lidí potěší víc než betonová kopule. Ale musím znovu opakovat, že v naší konkrétní práci se snažíme kolegy památkáře vyburcovat ke kreativní diskusi o tom, co z toho starého je kvalitní a jak lze vstupovat do historického objektu současným architektonickým jazykem.

Váš ateliér má za sebou leccos, zejména NTK, ale z hlediska našeho tématu je nejzajímavější konverze kostela na Muzeum barokních soch v Chrudimi. Jak tam to probíhalo?

Takřka ideálně. Zásluhu na tom měla samozřejmě skutečnost, že ten objekt jeho původní uživatel, tedy církev, opustil už někdy po válce, pak bylo veškeré vybavení odstraněno a kostel sloužil jako skladiště. Historická hodnota té stavby tak byla hodně narušená a my jsme ji vlastně obnovovali. Ale v nových podmínkách a kontextech. Takže třeba objem zničené lorety v západní kapli jsme citovali současným architektonickým jazykem. Nemělo by přece smysl v XXI. století znovu stavět barokní loretu. Celý tento chrudimský projekt by mohl být vzorovým příkladem již zmíněné diskuse investor - architekt - památkář. Vzpomínám si na debaty na stavbě, kde jsme společně se zástupci NPÚ Pardubice třeba ladili detaily lazur na stěny tak, aby byly cítit stopy různých výmaleb kostela.

Na naše poměry jde o projekt dosti ojedinělý a ve způsobu nakládání s historickou stavbou dokonce snad až progresivní. Jak reagovala veřejnost?

Myslím si, že jsme lidem pomohli objevit kvalitní prostory ve městě. Součástí té konverze byla i obnova někdejších klášterních zahrad, které už řadu let nebyly veřejnosti přístupné. A samotný prostor muzea se stal dalším kulturním centrem Chrudimi. Takže reakce veřejnosti byla velmi vstřícná.

Většinou ale projekty s vysokou mírou konverze, narážejí na nepochopení. Snaha památkové objekty spíše konzervovat než přizpůsobovat nové době a podmínkám je - jak jste ostatně sám konstatoval - u nás dost silná. Proč?

Příčin bude určitě více. Mne osobně v těchto souvislostech pochopitelně nejvíce zasahuje a zajímá jedna z nich, a to je všeobecná nedůvěra v profesi architekta. My jsme národ chalupářů, snad každý má za sebou nějakou tu kůlničku či garáž, také rodinné domy se u nás standardně staví svépomocí a podle katalogu. Skoro zákonitě tak u nás vznikl dojem, že architektuře a stavění rozumí každý. Stalo se dokonce, že mne

jeden klient z veřejné sféry chtěl vyvézt na exkurzi do Německa - abych viděl „jak se to dělá“. Takže on nejen sám poznal, že náš projekt je esteticky nevhodným řešením, ale dokonce věděl, jak by měl vypadat. Pak se člověk samozřejmě ptá, nač si takový klient architekta a jeho služby vlastně objednává. Takový přístup snad není pravidlem ze sta procent, ale zase není nijak vzácný. V takových poměrech se nápadité konverze prosazují obtížně.

Přesto všechno se u nás nemálo konverzí povedlo, a to i ve velkých rozměrech, třeba v ostravských Vítkovicích.

Víte, při vší úctě k Josefu Pleskotovi - ten vítkovický průmyslový areál je něco tak fascinujícího a mystického, že by bylo umění to pokazit. Ale jinak s vámi souhlasím, je tady řada pěkných příkladů využití starých, leckdy i památkově chráněných budov k novému účelu. Třeba lounská galerie ze starého pivovaru od Emila Přikryla, nebo šroubárna v Libčicích, ze které Patrik Hoffman udělal multifunkční dům. Vysloveně povedený je také celý tovární areál firmy Podzimek v Třešti, příjemný prostor představuje i La Fabrica v Holešovicích. Takových příkladů by se určitě našlo víc. Ale v zásadě jsou konverze starých budov, hledání jejich nového smyslu a funkce docela těžkou disciplínou. Jde totiž nejen o ten nový, aktuální účel, který se nachází obtížně, ale i o kontext, tedy působení takové stavby na blízké okolí a ve veřejném prostoru.

Proto také u nás řada staveb na svůj „nový“ život stále ještě čeká, mnohdy bez větší naděje na zdárný konec, zmíním třeba Strahovský stadion. Podobně gigantické komplexy představují obzvláště těžký úkol pro architekty, památkáře, investory i obce. Nezřídka se v takových souvislostech objevuje názor, že pokud se pro historický objekt nenajde nová funkce, nemá cenu ho nějak chránit a je nejlepší nechat ho prostě spadnout.

Téma Strahovského stadionu mne velmi zajímá, patří k těm, které chci prověřit se svými studenty na UMPRUM. Ale zpět k otázce. Já bych tak radikální nebyl. Jde o to, o jakou budovu či objekt se jedná. Může to také být krajinná dominanta, může třeba skvěle fungovat i v městském prostoru, může to být cenná historická stopa jak samotným svým obsahem, tak i umístěním a kontextem s okolím. Všechny tyto role může stavba sehrávat i bez přímého využití, bez nějaké bezprostřední funkce. V takových případech bych byl opatrný, sejmutí památkové ochrany by mohlo přinést škody už později stěží napravitelné. Pokud jde ale třeba o zchátralý dům v městském bloku, jenž jenom degraduje své okolí, pak je úvaha o smysluplnosti existence takové stavby a její konzervace určitě na místě. I přes případnou historickou hodnotu. Navíc ve většině případů taková budova stejně dříve či později spadne. Pak ale také vzniká otázka, co takový zmizelý dům nahradí.

Vztahy investorů, architektů a památkářů, symbióza staré a nové architektury i problematika konverze historických staveb budou hlavním tématy letošního ročníku konference Křižovatky architektury. Ta pod názvem „Investor a památkář: kolegové nebo soupeři?“ proběhne v Národní technické knihovně 3. června (více informací na <http://www.krizovatkyarchitektury.cz/...ntercept.asp>)

Foto archiv Projektil Architekti.

